

Міхно О. (2019) Педагогічний календар. Грудень-2019. Постаті [130 років від дня народж. Карлтона Вошберна (Carleton Wolsey Washburne, 1889–1968), 150 років від дня народж. Олександра Черняхівського (1869–1939), 170 років від дня народж. Еллен Кей (Ellen Karolina Sofia Key; 1849–1926), 180 років від дня народж. Теодюля Рібо (Théodule Ribot, 1839–1916)]. *Освіта і суспільство*. №11. С. 10.

Педагогічний календар. Грудень 2019. Постаті

130 років від дня народження Карлтона Вошберна (Carleton Wolsey Washburne, 1889–1968), американського педагога, творця віннетка-плану

Карлтон Вошберн народився 2 грудня 1889 в Чикаго. Його батько та дід були лікарями, тому він вирішив продовжувати їхню справу і після закінчення школи вступив на університету в Чикаго. Але невдовзі зрозумів, що у нього немає ніякого інтересу до медичної кар'єри і перейшов в Стенфордський університет, де в 1912 отримав ступінь бакалавра мистецтв. Влаштувавшись на свою першу роботу, Вошберн звернувся в кадрове агентство, де йому запропонували посаду директора школи в сільській школі в Південній Каліфорнії. У школі педагог-початківець викладав мистецтво, садівництво та інші предмети, створив шкільну бібліотеку, ввів курс статевого виховання і створив програми, орієнтовані на індивідуальні освітні потреби різних учнів.

Приблизно тоді ж відбулася подія, яка, за словами самого К. Вошберна, визначила його долю. Йому на очі потрапила щойно видана монографія Фредеріка Берка (засновника так званого Санта-Барбара-плану). Завдяки Берку, його порадам і критиці, часто безжалісній, за визнанням самого К. Вошберна, молодий учитель вперше став розглядати педагогіку як синтез науки, техніки, мистецтва і філософії. І усвідомив, що освіта – це те, чому він хотів би присвятити своє життя.

У 1919 за рекомендацією Ф. Берка К. Вошберн у віці 29 років обійняв посаду суперінтенданта шкіл в м. Віннетка (передмістя Чикаго), на якій він пропрацював наступні 24 роки. В історію педагогіки К. Вошберн увійшов, передусім, як творець Віннетка-плану. Містечко Віннетка знаходиться в штаті Іллінойс на березі озера Мічиган. Свою назву «Віннетка» воно отримало від американо-індійського слова, що означає «прекрасна країна».

За Віннетка-планом у першій половині дня кожен учень проходив курс навчання за індивідуальним навчальним планом своїм власним темпом. Невід'ємною складовою Віннетка-плану був метод проектів як спосіб організації спільної діяльності учнів у другій половині дня. Групові проекти, для участі в яких відводилося 2 години щодня протягом 1–4,5 місяців, не відносилися до якогось навчального предмета, а ставили за мету розвивати потенціал кожного учня (в спільних театральних постановках, музичних виставах, роботі в шкільних кооперативах та ін.). Навчання супроводжувалося «діагностичним» тестуванням. Віннетка-план є типово американською системою, в основу якої покладено такі риси, як індивідуалізм, практицизм, ініціативність, організованість, прагнення не гаяти ані хвилини.

Примітно, що один з основних чинників ефективного впровадження системи індивідуального навчання, на переконання К. Вошберна, – це

підготовка і розвиток персоналу, визнання і безперервне професійне зростання вчителів. У 1929 він реалізував проект літньої школи для вчителів, де педагоги знайомилися з новою системою, вивчали досвід своїх зарубіжних колег; К. Вошберн сам читав лекції для вчителів.

Помер Карлтон Вошберн 17 листопада 1968 року.

110 років від дня народження Григорія Костюка (1899–1982) українського вченого-психолога, педагога

Григорій Силевич Костюк народився 5 грудня 1899 у селі Могильному, нині Гайворонського району Кіровоградської області. Батьки завважили непересічні здібності сина й тяглися з останнього дати йому освіту. На щастя, ці здібності помітили й інші, тож хлопця взяли на повне утримання до Колегії Павла Галагана. Після закінчення Колегії 19-тирічний Григорій почав учителювати в рідному селі. Не залишив він школи і під час свого подальшого навчання на філософсько-педагогічному факультеті Київського інституту народної освіти: викладав математику у київській трудовій школі № 61 ім. І. Франка. Закінчив інститут 1923 і тоді ж призначений директором цієї школи. Паралельно навчався в аспірантурі за спеціальністю «психологія». У 1924 Г. Костюк опублікував свою першу наукову роботу – статтю «Математика в трудовій школі (з досвіду київських трудшкіл за 1923–1924 рр.)».

У 1930-ті він керівник кафедри психології Київського педагогічного інституту і завідувач психологічного відділу Українського науково-дослідного інституту педагогіки (УНДІП). Активну викладацьку роботу поєднував із ґрунтовними дослідженнями, наслідками яких були публікації наукових статей, одночасно працював над україномовним підручником з психології для вишів. Цей підручник, з 20 розділів якого 16 належать його перу, вийшов друком у 1939.

Під час Другої світової війни, перебуваючи в евакуації, Г. Костюк завідував кафедрою педагогіки й психології педагогічного інституту в Сталінграді. Переїхавши потім у Казахстан, вів викладацьку роботу в Об'єднаному українському університеті, а повернувшись у звільнений Київ, став трудитися на тих самих посадах, що й до війни.

У 1945 професор Г. Костюк став ініціатором створення Науково-дослідного інституту психології Наркомосвіти (згодом – Міносвіти) Української РСР (нині Інститут психології ім. Г.С. Костюка НАПН України) і протягом 27 років як його незмінний директор спрямовував діяльність цієї установи за особисто розробленою програмою.

Широку ерудицію в найрізноманітніших галузях – від математики до музики – вчений поєднував із сумлінним виконанням обов'язку неупередженого дослідника та зворушливою увагою до своїх колег і учнів. Досягнення Г. Костюка здобули й офіційну оцінку: академік Академії педагогічних наук СРСР, заслужений діяч науки УРСР, кавалер кількох урядових нагород. Проте його професійна доля не могла бути безхмарною. Адже довелося працювати в історичний період, мало сприятливий для вільного розвитку наук про людину. Самостійна позиція вченого дратувала чиновників, які керували освітою і наукою. На нього тим важче було тиснути, що він не був членом КПРС. Нарешті, під час чергових ідеологічних заморозків 1972 терпець в начальства увірвався і йому довелося залишити посаду директора. Проте вчений продовжував плідну роботу, очолюючи лабораторію психології особистості у рідному інституті аж до смерті 25 січня 1982 р.

150 років від дня народження Олександра Черняхівського (1869–1939), українського лікаря-гістолога, педагога, громадського діяча

Олександр Григорович Черняхівський народився 9 грудня в 1869 в селі Мазепинці (Київщина). Після закінчення гімназії вступив на медичний факультет Київського університету, який закінчив у 1893. Далі залишився в університеті і працював на кафедрі фізіологічної хімії та в лабораторії загальної хімії під керівництвом професора Реформатського. В 1900 склав докторський іспит. 1911 по 1915 читав лекції в Київському Фребелівському інституті. З 1921 завідував кафедрою гістології та ембріології Київського медичного інституту. У 1921–1929 завідував такою ж кафедрою в Київському ветеринарному зоотехнічному інституті. З 1934 полишив викладацьку діяльність та перейшов на виключно дослідницьку роботу в Київській інститут експериментальної біології та патології та в Інститут клінічної фізіології УАН.

Олександр Черняхівський володів французькою, іспанською та німецькою мовами, займався перекладами художньої та філософської літератури, здійснював переклади гістологічних підручників та передових наукових статей. Він був одним із перших науковців, які перекладали профільну літературу українською мовою. Разом зі своїм братом Євгеном вони працювали над формуванням українсько-російського медичного термінологічного словника. За його редакцією у 1925 вийшов словник української гістологічної термінології. Разом з братом, в період відновлення української державності, він був засновником Українського державного університету, а саме, його медичного відділення, а також Жіночого медичного університету. О. Черняхівський – невтомний популяризатор медицини, а головне, медицини українською. Разом із дружиною вони були представниками плеяди україномовної інтелігенції Києва. Його дружина, Людмила Черняхівська-Старицька була донькою одного з корифеїв українського театру – Михайла Старицького та племінницею композитора Миколи Лисенка. О.Черняхівський створив потужну київську гістологічну школу, яка прославилася на весь світ завдяки роботі професора-керівника. Його учні в різні часи завідували профільними кафедрами в Києві, Донецьку, Дніпрі.

Починаючи з 1929 Україною прокотилася низка гучних сфабрикованих справ. За справою «СВУ» подружжя Черняхівських отримало по 5 років ув'язнення, яке потім замінено на відповідний термін заслання. Величезний авторитет О. Черняхівського вплинув на дозвіл займатись викладацькою та науковою роботою в Сталінському медичному інституті (сьогодні – Донецьк). У 1935 О. Черняхівський повернувся до Києва і працював у Київському інституті експериментальної біології і патології та в Інституті клінічної фізіології УАН. Але життя сім'ї Черняхівських в той час переповнене трагедією та стражданнями. В 1938 повторно заарештували їх єдину доньку, поетесу Вероніку. Приводом для затримання слугувало, нібито, шпигунство на користь Німеччини. В тому ж році її розстріляли в Києві, натомість батькам повідомили про її заслання до Сибіру. Подружжя намагалося зробити все, аби врятувати доньку, але численні листи та прохання не принесли результату.

Помер Олександр Черняхівський 21 грудня 1939.

170 років від дня народження Еллен Кей (Ellen Karolina Sofia Key; 1849–1926, шведської педагогині, громадської діячки

Еллен Кей народилася 11 грудня 1849 в м. Сундхолм в Швеції. Її батько був політичним діячем, засновником Шведської аграрної партії. Освіту вона отримувала вдома; мати навчала її грамоті та арифметиці, а гувернантка – іноземним мовам. Еллен з дитинства багато читала, на неї справили враження п'єси Генріка Ібсена, зокрема «Пер Гюнт», «Комедія любові» і «Брандт». Коли Е. Кей виповнилося двадцять, її батько був обраний до Риксдагу і сім'я переїхала в Стокгольм.

У 1874 Еллен переїжджає в Данію, де починає займатися викладацькою діяльністю в народних інститутах. Вона мріяла про заснування народного інституту на батьківщині, в Швеції, але її ідея не реалізувалася. З 1880 працює викладачкою в коледжі для дівчаток в Стокгольмі.

У літературній діяльності Е. Кей зверталася до таких тем: права та обов'язки жінки, взаємовідносини між старшим і молодшим поколіннями. Писала про материнські почуття, про взаємодію особистості і суспільства тощо. Її головні праці — «Любов і шлюб» та «Століття дитини». З метою поширення своїх Кей подорожувала по Німеччині й Австрії, де читала лекції про проблеми виховання дітей. Книгу «Століття дитини» було перекладено практично всіма європейськими мовами у Німеччині ця книга перевидавалася 26 разів).

Еллен Кей — авторка концепції вільного виховання. Нововведення, які вона привнесла в педагогіку і сьогодні залишаються актуальними. Її методологія виховання передбачала надання дитині можливості розвиватися відповідно до її характеру та особистісних особливостей. Ключовим моментом у вихованні Е. Кей вважала роль матері в розвитку дитини. Тільки домашнє виховання, на її думку, дає простір розвитку індивідуальності дитини. Розкриття здібностей вихованця — покликання педагога. Свобода у виборі наук і відмова від нецікавих предметів для вивчення є основою концепції вільного виховання Кей.

Е. Кей вважала материнство важкою працею і наполягала на тому, що держава повинна підтримувати матерів і дітей. Ці ідеї вплинули на соціальне законодавство багатьох країн.

Реформаторські ідеї Е. Кей про вільне виховання дитини на початку ХХ ст. викликали у суспільстві підвищену увагу та зацікавленість, провокували дискусії не тільки серед науковців, але й батьків, педагогів, громадськості. Зважаючи на те, що Е. Кей була не тільки педагогинею, але й письменницею, її праці були легкими у читанні й зрозуміли для всіх, а її палкий стиль викладу досить складного для розуміння матеріалу робив її книги найпопулярнішими з-поміж жінок-авторок у Європі.

Померла Еллен Кей 26 листопада 1926.

180 років від дня народження Теодюля Рібо (Théodule Ribot, 1839–1916), французького психолога, педагога

Теодюль Рібо народився 18 грудня 1839 в Бретані в м. Генгані. Навчався в ліцеї міста Сен-Брійо, а пізніше став членом його адміністрації. Через два роки переїхав до Парижа. У столиці Франції закінчив Вищу нормальну школу і отримав докторський ступінь в 1875.

У 1876 заснував журнал «Філософський огляд» («Revue philosophique»), у якому друкувалися праці не тільки французьких, а й іноземних авторів.

У 1885 Рібо заснував в Парижі товариство фізіологічної психології і став професором в Сорбонні, в 1888 році отримав професуру в Колеж де Франс, де незабаром став директором першої психологічної лабораторії.

У 1889 в Парижі організував I Міжнародний психологічний конгрес з метою зміцнення міжнародних зв'язків і співпраці психологів різних країн. На думку Жана Піаже: «Від Рібо у французьких психологічних школах починається традиція широкого застосування в якості експериментального матеріалу патологій і хворобливих станів».

Праці Рібо з психології відрізняються легкістю викладу, великою кількістю строго перевірених медичних фактів і обережністю у висновках. Як психолог-емпірик, Рібо намагався сформулювати психологію як науку точну, в якій особисті світоглядні стереотипи дослідника будуть зайвими. Вчений ставив перед науковою психологією завдання дослідження конкретних фактів психічного життя людини та їх зв'язків із фізіологічними та соціальними умовами і вважав, що психологія має бути експериментальною.

Т. Рібо досліджував розвиток творчого мислення у зв'язку з розвитком уяви і встановив три періоди цього розвитку: перший охоплює дитинство, підлітковий вік, іноді і наступні роки; в цей період уява суб'єктивна, незалежна від розуму. Другий період характеризується антагонізмом між чистою суб'єктивністю уяви і об'єктивністю розумових прийомів. У третьому періоді уява стає раціоналізованою і «зникають юнацькі мрії». Лише у деяких людей, в результаті збагачення уяви розумовими прийомами, вона не згасає, а набуває рис творчого характеру. Зіставляючи сутність уяви та волю, Т. Рібо зазначав: «Воля і уява мають телеологічний характер, діють тільки з огляду на яку-небудь мету ... Творча уява в своїй довершеній формі прагне проявитися в зовнішньому світі, виявитися у творінні, яке існувало б не лише для творця, але і для всіх. І навпаки, у простих мрійників уява залишається всередині у вигляді невиразного абрису, вона не втілюється в естетичне або практичне творіння».

Праці Рібо значною мірою вплинули на подальший розвиток французької психології та таких психологів як П'єр Жане, Анрі Валлон, Андре Омбердан та ін. Теодюль Рібо відомий також своєю руховою теорією довільної уваги та уявлення, а також роботами про психологію почуттів.

Помер Теодюль Рібо 9 грудня 1916.